

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η Ένα ακόμα σκαλί...

Αναμνήσεις του καλοκαιριού

Θεωρία γραμματικής

Υποκείμενο

- Είναι το όνομα (πρόσωπο , ζώο, πράγμα ή αφηρημένη έννοια) για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση και φανερώνει ποιος ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται μέσα σε μια κατάσταση.
- Για να βρούμε το υποκείμενο κάνουμε την ερώτηση ποιος/ ποιοι, ποια/ ποιες ή ποιο/ ποια και το ρήμα της πρότασης.
- Το υποκείμενο βρίσκεται πάντα σε πτώση ονομαστική.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Γράψε ένα Υποκείμενο που να ταιριάζει:

ΠΟΙΟΣ;
ΠΟΙΑ;

_____ επισκευάζει τη
βρύση.
Τον ασθενή εξετάζει
_____
_____ κοιμίζει το
μωρό.

2. Στο παρακάτω απόσπασμα να βρείτε τα ρήματα και τα υποκείμενα, υπογραμμίζοντάς τα.

Έμαθα να ξεχωρίζω τα ψάρια από τον τρόπο που τσιμπούσαν πριν καν τα τραβήξουμε έξω. Η τσιπούρα προσπαθεί να σε ξεγελάσει, τσιμπάει το αγκίστρι και ανασηκώνεται μαλακά η πετονιά. Νιώθεις ένα απαλό σκίρτημα στο χέρι. Ο σπάρος γυρίζει γύρω γύρω από το δόλωμα και τσιμπάει ξαφνικά. Το κεφαλόπουλο, πάλι ορμάει δυνατά και τραβιέται απότομα πίσω.

Ένα ακόμα σκαλί

Θεωρία γραμματικής

Σύνθετες λέξεις με το δι(σ)- και δυσ-

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τις λέξεις που είναι σύνθετες με το δι(σ)- και το δυσ-. Είναι σημαντικό να εξηγήσουμε σωστά στα παιδιά πως θα ξεχωρίσουν τα δύο συνθετικά και το νόημα που δίνουν στις λέξεις που εμπεριέχονται.

Το αριθμητικό δύο γίνεται δι(σ)- όταν είναι το πρώτο συνθετικό σε μια σύνθετη λέξη και δηλώνει ότι το δεύτερο συνθετικό υπάρχει δύο φορές, π.χ. δισύλλαβη λέξη (είναι η λέξη με δύο συλλαβές), δίκλινο δωμάτιο (είναι το δωμάτιο με δύο κλίνες = κρεβάτια).

Το μόριο δυσ- μπαίνει ως πρώτο συνθετικό σε μια σύνθετη λέξη και δηλώνει τη δυσκολία ή το κακό αποτέλεσμα, π.χ. δυσκίνητος (αυτός που κινείται δύσκολα), δυσοσμία (η κακιά, δυσάρεστη μυρωδιά).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψεις σύνθετες λέξεις με το -δύσ- ή -δίσ-:

- A) Το αυτοκίνητο που έχει δύο πόρτες: .....
- B) Το καλάθι στο μπάσκετ δύο πόντων: .....
- Γ) Αυτός που δύσκολα πιστεύει σε κάτι:.....
- Δ) Το αυτοκίνητο που έχει δύο θέσεις: .....
- Ε) Ο αετός με δύο κεφάλια: .....
- ΣΤ) Η άδεια που διαρκεί δύο μήνες: .....

2. Συμπλήρωσε τα κενά των παρακάτω λέξεων με ι ή υ.

δ.. ' ...σβατος	δ....σεκατομμύριο	δ....σέγγονο
δ.....ώροφος		
δ.....σκίητος	δ....σάρεστος	δ.. ' ..κλινο
δ.....θέσιο		
δ.. ' ..τροχο	δ....στυχώς	δ.. ' ..τομος
δ....στυχισμένος		

**2. Βάλε τις λέξεις στη σωστή πρόταση:
(δυσεύρετα, δυσνόητο, δίκροκα, δίλεπτη, διώροφη)**

- ❖ Τα αυγά που αγοράσαμε είναι .....
- ❖ Απέναντι απ' το σπίτι μας χτίζεται μια ..... πολυκατοικία.
- ❖ Αυτά τα βιβλία είναι πολύ παλιά. Είναι πλέον .....
- ❖ Διάβασα ένα πολύ ..... κείμενο. Τίποτα δεν κατάλαβα!
- ❖ Θα κάνουμε μια ..... διακοπή.

3. Γράψε πώς λέγεται με μια σύνθετη λέξη:

- Το αυτοκίνητο με δύο πόρτες → .....
- Το καλάθι δύο πόντων → .....
- Αυτός που δύσκολα πιστεύει κάτι → .....
- Το αυτοκίνητο με θέσεις για δυο άτομα → .....
- Ο αετός που έχει ...δύο κεφάλια → .....
- Ο δρόμος που περπατάς με δυσκολία → .....
- Αυτός που έχει κακή τύχη → .....

Ξημερώνει μια νέα μέρα...ώρα για σχολείο

Θεωρία γραμματικής

Η έννοια του χρόνου - οι χρόνοι των ρημάτων (ενεστώτας , παρατατικός, εξακολουθητικός μέλλοντας)

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ: Ο οποίος φανερώνει πως αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα στο παρόν.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ: Ο οποίος φανερώνει πως αυτό που σημαίνει το ρήμα γινόταν παλιά , στο παρελθόν, συνέχεια.

ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ: Ο οποίος φανερώνει πως αυτό που σημαίνει το ρήμα θα γίνεται στο μέλλον , συνέχεια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψεις τις παρακάτω προτάσεις στον άλλο αριθμό:

Ο περαστικός διασχίζει το δρόμο προσεκτικά.

.....

Πυκνοί μαύροι καπνοί τύλιγαν τα σπίτια.

.....

Κάθε απόγευμα θα παίζω ποδόσφαιρο.

.....

2. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μελ.
Εγώ διαβάζω		
	Εσύ έγραφες	
		Αυτός θα τρώει
	Εμείς παίζαμε	
Εσείς χορεύετε		
		Αυτοί θα κολυμπούν

3. Να μεταφέρεις το παρακάτω κείμενο στον Παρατατικό, αφού πρώτα υπογραμμίσεις τα ρήματα.

Περπατάμε ασταμάτητα. Έχουμε περίπου δυο ώρες που τριγυρνάμε κι αισθάνομαι σα Γιαπωνέζος στην Ακρόπολη. Είναι τόσο όμορφη αυτή η πόλη! Νιώθω τον υγρό αέρα να μπαίνει στο στόμα μου, που είναι συνέχεια ανοιχτό και δε λέει να κλείσει.

.....

.....

.....

.....

Αστραδενή

Θεωρία γραμματικής

Τα αποσιωπητικά

- Τα αποσιωπητικά σημειώνονται όταν δεν τελειώνουμε τη φράση. Επίσης όταν σε παράθεμα από συγγραφέα παραλείπουμε ένα τμήμα φράσης ή και φράσεις ολόκληρες· στις περιπτώσεις αυτές τα αποσιωπητικά τοποθετούνται μέσα σε αγκύλες: *Για την απάντηση στο ερώτημα των εξετάσεων, δείτε στη σελίδα 41 του βιβλίου την παράγραφο: «Από τη σοβαρότητα [...] είναι επανάσταση των ιδεών.»*
- Με τα αποσιωπητικά δηλώνεται επίσης θαυμασμός, ειρωνεία, συγκίνηση, φόβος, δισταγμός, ντροπή, περιφρόνηση, απειλή κτλ., για όσα θα σημειωθούν αμέσων κατόπιν,
- Αποσιωπητικά σημειώνουμε, σ' ορισμένες περιπτώσεις, και μετά από θαυμαστικό ή ερωτηματικό, στις περιπτώσεις αυτές δείχνουν ένα σταμάτημα στην ομιλία, π.χ.: *«Και τι δε θα 'κανα! ... Φτάνει να μ' άφηνες.»*
«Πώς μας θωρείς ακίνητος; ...»

Τα επίθετα

Επίθετα ονομάζουμε τις λέξεις που συνοδεύουν τα ουσιαστικά και μας δίνουν πληροφορίες γι' αυτά. Κλίνονται και στα τρία γένη. Π.χ.: ο μικρός - η μικρή - το μικρό.

Τα επίθετα μπορεί να φανερώνουν:

- χρώμα,	πχ: Η τσάντα μου είναι κόκκινη .
- μέγεθος	πχ: Το μολύβι μου είναι μικρό .
- αίσθηση	πχ: Το λεμόνι είναι ξινό .
- κατάσταση	πχ: Η θάλασσα είναι γαλήνια .
- σχήμα	πχ: Το τετράδιο είναι ορθογώνιο .

- ύλη π.χ: Το ποτήρι είναι **γυάλινο**.
- αξία π.χ. Αυτό το παιχνίδι είναι
ακριβό.

-ιδιότητα π.χ. Ο Νίκος είναι έξυπνος.

Το αντικείμενο

Είναι η λέξη της πρότασης που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου.

π. χ. Ο Γιώργος παίζει **κιθάρα**.

Για να βρούμε το αντικείμενο, απαντούμε στην ερώτηση τι ή (σε) ποιον. Το αντικείμενο είναι **συνήθως σε πτώση αιτιατική** και είναι (συνήθως) ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή ή αντωνυμία (στην τελευταία περίπτωση συχνά χρησιμοποιείται ο ασθενής τύπος της αντωνυμίας). Επίσης, το αντικείμενο μπορεί να είναι ονοματική φράση (φράση χωρίς ρήμα) ή ολόκληρη πρόταση (φράση με ρήμα). Σε ορισμένες περιπτώσεις, μία πρόταση μπορεί να έχει δύο αντικείμενα. Τα ρήματα που έχουν αντικείμενο λέγονται **μεταβατικά**, ενώ αυτά που δεν έχουν **αμετάβατα**.

π.χ. Η Νεφέλη μου χάρισε το μολύβι.